

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет історії та філософії

Кафедра культурології

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти

«магістр»

на тему: **«Модерація жіночих архетипів в сучасному кінематографі»**

«Moderation of female archetypes in modern cinematography»

Виконала: студентка денної форми навчання

спеціальності 034 Культурологія

Квач Валерія Миколаївна

Керівник: к. філос.н., доц. Сумченко І. В. _____

Рецензент: к. філос. н., доц. Білянська О. Ю.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _____ від _____ / _____ 201_ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Соболевська О. К.

Захищено на засіданні ЕК №

протокол № ____ від ____ / ____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис) Соболевська О. К.

Одеса – 2019

ПЛАН

ВСТУП.....	3
1. Міф і архетип як основа існування сучасної культури	7
1.1 Аспекти розуміння міфу.....	7
1.2 Поняття «архетип» і «архетипічний образ» у сучасній культурі.....	22
2. Образ жінки у соціокультурному просторі.....	42
2.1 Репрезентація жіночого архетипу в різних видах культури	42
2.2 Модифікація жіночих архетипічних образів у кінематографі	62
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	83

ВСТУП

Представлена дипломна робота присвячена такій темі, як «Модерація жіночих архетипів в сучасному кінематографі».

Актуальність теми дослідження. Кінематограф, синтезуючи у собі можливості театру, літератури, образотворчого і музичного мистецтва, зародився відносно недавно у світовій культурі. Однак, за такий невеликий період існування, даний вид мистецтва привернув до себе увагу десятків філософів, теоретиків, мислителів та вчених. Питання про сутність кіно, його призначення, цілі та завдання було актуальним протягом всієї історії виникнення цього феномена.

Сучасний світ перетворює культуру цього типу в особливо важливий і значущий фактор задля формування масової свідомості. Бурхливий розвиток медіакультури, зокрема, кіномистецтва, привели до актуалізації міфології і міфологічної свідомості. Міф і міфологія створюють основну модель побудови сучасного суспільства, пропонуючи і міфологічно інтерпретуючи можливі стратегії розвитку людства. З'являється нова міфологія, а разом з нею і нові моделі людської поведінки.

Крім того, кінематограф перетворює і трансформує архетипічні образи, тим самим народжуючи нових героїв, за допомогою яких відбувається затвердження значущих і еталонних моделей поведінки в культурі. Аналіз кінематографічних персонажів і їхніх архетипічних образів дозволяє простежити дії культурних універсалій в сучасності.

Також, інтерес до даної теми викликаний, перш за все, тим, що на сьогоденній день екранна культура, зокрема кіномистецтво, відіграє визначальну роль у формуванні масової свідомості. З одного боку, кінематограф активно використовує класичну психологію і міфологію, її сюжети і персонажів. Однак, з іншого боку, кіно створює нову міфологію і, відповідно, формує певні моделі і зразки поведінки, які, в свою чергу, виступають неусвідомленими прикладами для сучасної людини. Отже, у

відносно новому виді мистецтва химерним чином переплітається традиційність і новаторство, звернення до минулого і конструювання майбутнього.

Таким чином, актуальність даної теми обумовлена, по-перше, місцем, яке займає кінематограф в сучасній культурі. З одного боку - кінематограф є новим мистецтвом ХХ століття, з іншого боку - його прийнято вважати найстарішим і найбільш сформованим елементом екранної культури. Мистецтво кіно завжди займало прикордонне місце між традиційними видами мистецтва. З цього випливає те, що йому властиві характеристики цих видів. По-друге, активізацією інтересу до архетипів і архетипічних образів в кінематографі. Знань про моделі архетипів і міфологічних структурах виявляється недостатньо. Сучасній науці необхідно осмислити і дослідити ті архетипічні «фундаменти», що лежать в основі культурних стратегій, які в свою чергу експлуатуються кіноіндустрією. Так само актуальною є тема взаємозв'язку кінематографа і масової культури - його здатність впливати на свідомість глядача.

Ступінь наукової розробленості теми. Вже згадана проблема дослідження носить актуальний характер в сучасних умовах. Інтерес до архетипів і архетипічних образів в кінематографі простежується в численних монографіях і статтях зарубіжних дослідників. Використання архетипів як культурного явища представляє величезний інтерес для низки дослідників різних видів гуманітарного знання. Історію вивчення питання можна простежити в рамках різних дисциплін, таких як культурологія, філософія, психологія, а також історія і теорія кіно.

Серед наукових підходів до аналізу архетипу розглядаються роботи К. Юнга, З. Фрейда, М. Еліаде, Е. Кассіра, Р. Барта, А.Ф.Лосева, О.М. Фрейденаберг, Е.М. Мелітинського.

Велика кількість психологічних досліджень аналізує проблеми психології сприйняття і творчості. У зв'язку з цим питанням варто виділити

роботи Р. Арнхейма, А.Н. Веселовського, З. Кракауера, А. Мінегетті і О. Потебні.

Питання про місце і роль кінематографа розглядається і аналізується в світовій культурі протягом усього ХХ століття. Про кінематограф писали і пишуть мистецтвознавці, філософи, фахівці різних галузей знання. Аналізом екранної культури і кіно активно займалися такі дослідники, як А. Базен, Р. Арнхейм, С. Жижек, М. Менегетті, Ж. Садуль, Ю.М. Лотман, Ж. Дельоз, З. Кракауер.

Авторські кінематографічні теорії характерні для таких робіт Б. Балаш, Р.Д. Копилова, Д. Вертова, В.Б. Шкловського, Л. Деллюка.

Зокрема і ми взяли участь у дослідженні питання щодо взаємодії кіномистецтва з міфологією та архетипами. Результатом є участь, а також публікації, у міжнародних науково-практичних конференціях: «Суспільні науки: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень» та «Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності». Публікації носять такі назви: «Особливості кінематографічної міфотворчості» та «Модифікація культурного героя у кінематографі».

Разом з тим, питання використання архетипів і архетипічних образів в кінематографі рідко стає предметом теоретичного аналізу сучасної дослідницької літератури.

Об'єкт дослідження: сучасне кіномистецтво.

Предмет дослідження: жіночий архетип в мистецтві, зокрема в кінематографі.

Мета дослідження - визначити основні прояви, а також зміни специфіки жіночого архетипу на прикладі кіномистецтва.

Методи дослідження. Методологія дослідження характеризується своєю комплексністю через багатоплановість предмета, цілей та визначених завдань. Теоретико-методологічна база дослідження ґрунтується на роботах видатних психологів, філософів, мистецтвознавців, культурологів і кінознавців. Завдяки системно-комплексному методу вдалося розглянути

кінематограф, як цілісний вид мистецтва, а також виявити його незвичайну специфіку. Використання порівняльного аналізу дозволило виділити основні психологічні та кінознавчі теорії і концепції. Також використовується метод психологічного аналізу (теорія архетипів несвідомого К.Г. Юнга). При аналізі кінематографічних архетипів розглядаються головні дійові персонажі. Це дозволяє зробити певну типологічну класифікацію

Для досягнення поставленої мети визначені такі **завдання**:

- Проаналізувати підходи, які склалися в сучасній науці щодо міфу і міфічної свідомості.
- Розглянути поняття «архетип» і «архетипічний образ» в сучасній культурі.
- Простежити трансформацію жіночого архетипу в різних видах мистецтва.
- Дослідити основні жіночі архетипічні образи в мистецтві кіно, а також їх модифікацію.

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, кожний з яких має дві частини, основних висновків та списку використаної літератури. У першому розділі розглядається взаємозв'язок міфу, архетипу і сучасної культури, зокрема кіномистецтва, у другому - специфіка прояви жіночої природи в різних видах мистецтва (у сучасному кінематографі).

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши питання «модерації жіночих архетипів в сучасному кінематографі», ми прийшли до наступних висновків.

1. Міф має досить тривалу історію вивчення. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, присвячених аналізу цього феномена, дослідники досі не можуть прийти до єдиної думки і дати загальноприйняте визначення міфу. З цього можна зробити висновок, що термін «міф» має різні значення, а сам феномен - це складне і багатогранне явище. Найбільш яскраво міф заявив про себе в епоху первісності. Незважаючи на все збільшувану дистанцію між міфологічним оповіданням і реальним буттям, потреба у міфі, зокрема в сучасній епосі, надзвичайна висока. Це пов'язано з тим, що міф в символічній формі транслює універсальні смисли і базисні підстави задля світобудови.

2. Дослідження архетипу і архетипічних образів демонструє, що специфіка архетипу полягає в розкритті сенсу життя особистості через колективний досвід. Він також зображує всі ті моменти, які можна надалі використовувати для особистісного становлення. Крім того, оскільки архетип не піддається розумному поясненню і тлумаченню, він найчастіше заміщується і пригнічується. Знаходячись у сфері несвідомого, архетип може до невпізнання спустошувати психічне здоров'я індивіда.

3. Жіночий архетипічний образ є присутнім у багатьох видах культури. Архетипи безпосередньо проявляються в літературних, міфологічних і музичних текстах (тільки якщо відсутня авторська установа). Механізм такого функціонування можливо порівняти з психологічним механізмом сновидінь, дитячих фантазій і міфу в цілому. Крім архетипів, які уособлюють жінку, виокремлюють наступні: Самість, Тінь, Аніма і Анімус. Вони знаходять свою сутність в процесі взаємодії зі своїм безпосереднім героєм.

4. В ході дослідження були визначені і окреслені деякі властивості жіночого архетипу. По-перше, архетип жінки - одиниця колективного

несвідомого, а також бережниця загального людського досвіду. По-друге, розглянутий архетип характеризується нестійкою і часто змінювальною формою, з уразливими функціями. Крім того, функціям властиве коригування, яке залежить безпосередньо від умов життя соціуму. По-третє, архетип жінки істотно впливає на сферу прояву особистісної психології, завданнями якої є стимуляція бажань, поведінки, потягів, а також людське світосприйняття. І, нарешті, по-четверте, архетип жінки - це сутність, яка проявляє свої властивості, не виходячи за рамки колективного несвідомого.

5. На підставі аналізу сучасного кінематографа нами встановлені основні жіночі архетипи, які найчастіше виявляються реалізованими кінорежисерами в екранному світі. Так, на сучасному культурному етапі виявляється очевидним те, що вони з'являються на просторах кінематографа в перетвореному вигляді, тобто жіночі архетипи піддаються процесу модерації. В ході цього процесу ми отримуємо змінену зовнішню оболонку архетипу, проте внутрішня сутність практично не піддається модерації. Підтвердженням є виявлені нами жіночі архетипи, які найактивнішим чином реалізують себе в сучасному кіномистецтві.

6. Архетип Великої Матері - це архетип, який характеризується своїми подвійними рисами (хороша і погана мати). Сучасна кінокультура активно експлуатує цей найдавніший архетипічний образ, вносячи деякі корективи. На прикладі картини «Подвійне життя Вероніки», ми можемо стверджувати, що діторідна функція не є основною для архетипу Великої Матері. Життєстверджуюча функція, а також такі риси характеру, як милосердя, жертвовність, всепрощення, доброта і стійкість - це ті конструкти, які здатні зобразити повноцінний сучасний архетип Великої Матері.

7. Архетип жінки-войовниці або Амазонки є не менш давнім архетипом, історія існування якого налічує не одне тисячоліття. Однак цей образ і донині надихає творців кіномистецтва на велику кількість кіноновинок. Сьогодні кінорежисери зображують таку ж Амазонку, здатну пожертвувати своїм тілом, а саме грудьми - одна з ознак жіночності, проте

трохи видозмінюють образ. Сучасна жінка-Амазонка приносить в жертву не своє тіло, як було прийнято раніше, а сімейне вогнище і побут. Якщо раніше такі жертви відбувалися для успішного проведення бою, то теперішня Амазонка відмовляється від однієї з необхідних складових повноцінного життя заради блискучої кар'єри. Зовнішня форма зазнала процес модерації, внутрішня - ні.

8. Найбільш спірний образ - архетип всім відомої Попелюшки, за допомогою якого було створено величезну кількість кінокартин. Незважаючи на те, що сюжет Попелюшки всім знайомий і зрозумілий, образ головного персонажа з плином часу значно модернізувався. Сучасній Попелюшці вже не потрібна зла мачуха для підтримання образу або принц у прямому сенсі цього слова. Кінострічки представляють замість злих і сердитих мачух, наприклад, непоказну роботу, яка не приносить ні задоволення, ні дохід, а замість справжніх принців - самозванців або добродушних простаків. Крім того, сьогодні ці героїні уособлюють дівчат з сильним і твердим характером, навіть трохи наближених до Амазонкам. Таким чином, після проходження процесу модерації сучасний архетип Попелюшки виявляється не пасивним типом жінки, як це було раніше, а дівчиною, яка здатна на величезну кількість звершень заради щасливого майбутнього.

Кінематограф за допомогою експлуатації архетипів і архетипічних образів створює нові екранні історії, здатні розбурхати і надихнути ще не одне покоління глядачів. Крім того, образи і сюжети сучасного кіномистецтва є не більше ніж повторюваними версіями колишніх світових культурних спадщин.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аверинцев С.С. Аналитическая психология К.-Г. Юнга и закономерности творческой фантазии. М.: Вопросы литературы, 1972. 86 с.
2. Агафонова Н. А. Общая теория кино и основы анализа фильма. Минск: Тесей, 2008. 390 с.
3. Антонян Ю.М. Великая Мать. Реальность архетипа. М.: Логос, 2007. 280 с.
4. Арнхейм Р. В параболах солнечного света. Заметки об искусстве, психологии и прочем: пер. и предисл. В. П. Шестокова. СПб.: Алетейя, 2012. 104 с.
5. Базен, А. Что такое кино?: пер. с фр. М.: Искусство, 1972. 383 с.
6. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. М.: Прогресс, 1989. 624 с.
7. Барт Р. Мифологии. М.: Академический проект, 2008. 384 с.
8. Берн, Э. Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы: пер. с англ. А.В.Ярхо; общ. ред. М.С.Мацковского. СПб.: Лениздат, 1992. 73 с.
9. Борко Т.И. Миф в зеркале семиотических концепций // Вестник Тюменского государственного университета, 2004. № 2. С. 105-110.
10. Васильева И. И. Архетип материнства в древнеязыческих и христианской культурах и религиях (нарративный аспект). Автореф. дис. ... канд. культурологии: 24.00.01; Академия переподготовки работников искусства, культуры и туризма. Москва, 2007. 24 с.
11. Веселовский А.М. История поэтики. М.: Прогресс, 1989. 648 с.
12. Гадамер Х.- Г. Актуальность прекрасного. М.: Искусство, 1991. 367 с.
13. Гессе, Г. Гертруда. М.: АСТ, 2015. 212с.
14. Гессе, Г. Демиан. СПб.: Аз-бука, 2012. 191с.

15. Гессе, Г. Росхальде. М.: Аст-рель Полиграфиздат, 2012. 153с
16. Гессе, Г. Степной волк. М.: АСТ, 2015. 253с.
17. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. М.: Наука, 1987. 224 с.
18. Гроф С. Области человеческого бессознательного: данные исследований ЛСД. М.: Наука, 1994. 421 с.
19. Даль В. И. Толковый словарь русского языка: современная версия. М.: Эксмо, 2002. 736 с.
20. Делез, Ж. Кино. Кино 1: образ-движение. Кино 2: образ-время: пер. с фр. Б. Скуратова. М.: Ad Marginem, 2004. 624 с.
дерные исследования, 2000. № 4. С. 149–176.
21. Зеленский В. Здравствуй, душа! Когито-Центр, 2009. 368 с.
22. Иванова Е.В. Мифотворчество XX-ого века: К проблеме определения нового культурного героя // Вестник Оренбургского госуниверситета, 2005. № 7. С. 110-114.
23. Инюшкина Ю. В. Архетипический образ современной женской авторской песни // Теория и практика общественного развития, 2013. № 2. С. 160-162.
24. Каган М. С. Морфология искусства. М.: Искусство, 1972. 440 с.
25. Калинина Н. Ф., Тимощук И. Г. Основы юнгианского анализа сновидений. М.: Рефл-бук, 1997. 300 с.
26. Кассирер Э. Техника современных политических мифов // Вестник МГУ. Сер. 7, Философия, 1990. № 2. С. 60-70.
27. Кассирер Э. Философия символических форм. СПб.: Университетская книга, 2001. 280 с.
28. Квач В.Н. Особенности кинематографического мифотворчества // Міжнародна науково-практична конференція «Суспільні науки: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень», 2018. С. 64-68.

29. Квач В.Н. Модификация культурного героя в кинематографе // Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасного суспільства в умовах глобальної нестабільності», 2019. С. 56-60.
30. Кириленко Е.И. Р. Барт и М. Элиаде: два опыта истолкования мифа // Вестник Томского государственного университета, 2007. № 297. С. 66-70.
31. Киселева Т. Г. Женский образ в социокультурной рефлексии. М.: МГУКИ, 2002. 230 с.
32. Коломыц Д.М Явление мифологизации как закономерность сознания // Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств, 2014. № 4. Ч.2. С. 30-34.
33. Котина А. В., Зубарев В. Г. Персонификация амазонок и их имена в классической письменной традиции // Актуальные проблемы всеобщей истории, 2011. № 19 (114). С. 5-12.
34. Кракауэр, З. Природа фильма. Реабилитация физической реальности: сокр. пер. с англ. Д. Ф. Соколовой; вступ. ст. Р. Н. Юренева. М.: Искусство, 1974. 424 с.
35. Кэмпбелл Дж. Тысячеликий герой. Киев: Рефл-бук, 1997. 228 с.
36. Лакан Ж. Телевиденье: пер. с фр А. Черноглазова. М.: Логос. 2000. 176 с.
37. Леви-Брюль, Л.Сверхъестественное в первобыт-ном мышлении Л. М.:Педагогика-пресс, 1994. 533 с.
38. Леонова Л.Л. Культурные особенности архетипа Великой Матери в мифологии цивилизаций Древнего Востока // Вестник Пермского университета «Философия. Психология. Социология», 2011. № 2(6). С. 32-35.
39. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. М.: Политиздат, 1991. 525 с.
40. Лотман Ю.М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. СПб.: Искусство, 2005. С. 288–373.

41. Малышев В.С., Геращенко Л.Л. Мифотехнологии в кино в системе координат искусства и философии // Аналитика культурологии. Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина, 2014. № 29. С. 108-117.
42. Медведев А. Чернышев А. Десятая муза. М.: Детская литература. 1977. 176 с.
43. Мелетинский Е.М. Миф и двадцатый век: избранные статьи. Воспоминания. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998. 576 с.
44. Мелетинский Е.М. О литературных архетипах. М., 1994. 136 с.
45. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. М: Наука., 1976. 407 с.
46. Менегетти, А. Кино, театр, бессознательное. Т. 1: пер. с итал. – 2-е изд., испр. и доп. М.: Онтопсихология, 2004. 411 с.
47. Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследования. М.: Прогресс, 2002. 240 с.
48. Овчинникова А.Г. Легенды и мифы Древнего Востока. Феникс. СПб.: Северо-Запад, 2006. 463 с.
49. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. РАН. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. 4-е изд. М.: ООО «ИТИ Технологии», 944 с.
50. Паранук К.П. Женские архетипы в образной системе современного адыгского романа (Ю. Чуяко, Н. Куек, Х. Бештоков, Д. Кошубаев) // Вестник Адыгейского государственного университета «Филология и искусствоведение», 2007. № 2. С. 213-218.
51. Перевозкина Ю. М., Перевозкин С. Б., Дмитриева Н. В Архетип современной женщины // Мир науки, культуры, образования, 2014. №1. С. 267-270.
52. Платицына Т. В. Женские образы, репрезентирующие архетип Великой Матери, в мифах американских индейцев // Вестник Бурятского государственного университета, 2008. № 11. С. 120-123.

53. Потебня А.А. Слово и миф. М.: Правда, 1999. 424 с.
54. Почепцов Г. Г. Теория коммуникаций. К.: Ваклер, 2006. 656 с.
55. Починина Н.Е. «Время цыган» как манифестация вечного мифа (современное кино и вечные архетипы) // Вестник Томского государственного университета, 2007. № 300-1. С. 61-63.
56. Робертсон Р. Введение в психологию Юнга. Ростов н/Д: Феникс, 1999. 320 с.
57. Рюмина Л. И. Манипулятивные приемы в рекламе. Ростов-на-Дону: МарТ, 2004. 240 с.
58. Садуль Ж. История киноискусства. М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1957. 464 с.
59. Соколов Е. Г. Аналитика маскульты. СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. 280 с.
60. Спирова Э.М. Архетипы в житейской повседневности // Знание. Понимание. Умение. , 2009. № 4. С. 146-151.
61. Спутницкая Н.Ю. Сказочный герой на киноэкране: опыт А.А. Роу // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2010. № 3-1. С. 1-6.
62. Тайманова Т. С. Жанна Д'арк: мифологема и архетип (Пеги, Клодель, Франс) // Аналитика культурологи, 2006. № 2(6). С. 76-81.
63. Тихомирова Л.А. Религиозно-философские основы истории. М.: Москва, 1997. 592 с.
64. Тихонова С. В. Социально-онтологический статус мифа // Философия и общество, 2008. № 3. С. 48.
65. Унарокова Р.Б. Песенная культура адыгов (эстетико-информационный аспект). М.: ИМЛИ РАН, 2004. 216 с.
66. Уокер Б. Женская энциклопедия. Символы, сакралии, таинства. М.: Астрель, 2005. 638 с.
67. Усманова А. Визуальный поворот и гендерная история // Ген-

68. Франц, М.-Л. фон. Фемининность в волшебных сказках. М.: Независимая фирма «Класс», 2010. 256 с.
69. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. М.: Ренессанс, 1992. 296 с.
70. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности. М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. 800 с.
71. Фромм Э. Душа человека. М.: Алетейя, 2002. 321 с.
72. Хаакман, А. По ту сторону зеркала: кино и вымысел: пер. с нидерл. И. Лесковской; под ред. Б. Филановского. СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2006. 392 с.
73. Хиллман Дж. Внутренний поиск. Когито-Центр, 2004. 335 с.
74. Хренов, Н. А. Зрелища в эпоху восстания масс. М.: Наука, 2006. 646 с.
75. Чернышов А. В. Архетипы древности в русской культурной традиции // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2010. № 1. С.349-356.
76. Элиаде М. Аспекты мифа. М.: Академический проект, 2005. 235 с.
77. Энциклопедия: Мифы народов мира: в 2 т. М., 1980. С.110-111.
78. Юнг К.Г. Душа и миф: шесть архетипов. К.: ЗАО «Совершенство»; «Port royal», 1997. 384 с.
79. Юнг К.Г. Психология бессознательного. М.:Канон, 1994. 141 с.
80. Юнг К.Г., Фуко М. Матрица безумия. М., 2006. 335 с.
81. Юнг, К. Г. Психологические аспекты Коры: пер. с англ. Совершенство: Port-Royal, 1997. С. 178–201.
82. Юнг, К. Г. Психологические типы: пер. с нем. под общ. ред. В. В. Зеленского. Минск: Попурри, 1998. 656 с.
83. Юнг, К.Г. Душа и миф. Шесть архетипов. Киев: Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. 384с.
84. Якоби И. Психологическое учение К. Г. Юнга. М.: Практика, 1996. 336 с.
85. Яковлева Е.Л. Игровая природа мифа и современная культура. Казань: ИЭУП, 2011. 168 с.

86. Dowling C. The Cinderella Complex: Women's Hidden Fear of Independence. N.Y.: Pocket, 1981. 266 p.
87. Jacobs J. Cinderella in Britain. Folklore, 1893. Vol. 4, № 3. P. 269-284.